

UTKAST

Handlingsplan för kemikaliesmarta förskolor

30 åtgärder för att minska
farliga kemikalier på
Älmhults förskolor

Älmhults
kommun

INNEHÅLL

Sammanfattning	1
Nu ska Älmhults förskolor bli kemikaliesmarta!	2
Hur farligt är det?	2
Varför är barn extra känsliga?	3
Nationella målsättningar	3
Nuläget i Älmhult	3
Handlingsplanen	4
För vem gäller handlingsplanen?	4
När och hur ska åtgärderna utföras?	4
Hur ska arbetet följas upp?	5
Kompetensstöd	5
30 prioriterade åtgärder	5
Vi rensar bort och fasar ut	5
Rutiner för hygien och städning	10
Mat och tillagning	13
Upphandling och inköp	14
Byggnad och utomhusmiljö	15
Uppföljning och tillsyn	17
Kommunikation och utbildning	18
Checklista	19
Lästips	23

Sammanfattning

Denna handlingsplan syftar till att minska farliga kemikalier som barn utsätts för på Älmhults förskolor.

Barn och ungdomar är mer känsliga för farliga kemikalier än vuxna. Det beror bland annat på att barns kroppar inte är färdigutvecklade. Många barn vistas en stor del av sina tidiga levnadsår i förskolan. Att minska exponeringen för miljöfarliga kemikalier i förskolan är därför en viktig åtgärd som behöver prioriteras.

Kommunens handlingsplan innehåller 30 åtgärder som de kommunala förskolorna och förvaltningar ska genomföra. Arbetet med kemikaliesmarta förskolor är långsiktigt. Några åtgärder är enkla att genomföra och kan ske omedelbart, det kan exempelvis handla om att förändra rutiner såsom en god städning, att vädra och tvätta händerna ofta. Andra åtgärder handlar om materialet i byggnaden och större inköp vilket blir åtgärder som kommer att genomföras på sikt.

Arbetet med att skapa en kemikaliesmart miljö i våra förskolor grundar sig på ett uppdrag från kommunstyrelsen om att ta fram en handlingsplan för att minska barns exponering för farliga kemikalier vilket är förenligt med det nationella målet om Giftfri miljö.

Handlingsplanens första del besvarar en rad frågor om bakgrund, nuläget och genomförande. Därefter följer delen med de konkreta åtgärderna som Älmhult ska vidta. Vi kommer att genomföra 30 åtgärder inom sju olika områden. Utöver denna handlingsplan finns en faktadel med mer information om de ämnen och kemikalier som finns i vår omgivning och som vi ska försöka undvika.

Nu ska Älmhults förskolor bli kemikaliesmarta!

Kemikalier finns överallt omkring oss, i allt från mat och dricksvatten till leksaker, möbler och byggmaterial. Många kemikalier finns helt naturligt på jorden och är livsviktiga för oss. Andra är syntetiskt framställda av människan. Kemikalier ingår i de material som produkter är tillverkade av och kan också vara tillsatta för att uppnå vissa funktioner i produkterna. Det kan till exempel vara för att göra textil svår att tända eld på, en plast mjuk eller för att göra en metallyta blank.

Det är vetenskapligt bekräftat att vi dagligen exponeras för ett stort antal kroppsfrämmande kemikalier. Och vi vet att en del av dessa ämnen kan skada vår hälsa. Eftersom barn är mer känsliga för farliga kemikalier än vuxna prioriteras arbetet med att minska exponeringen för farliga kemikalier i våra förskolor.

Hur farligt är det?

Farliga kemikalier kan öka risken för cancer, påverka kroppens hormonsystem, påverka möjligheten att få barn, påverka DNA, reta immunförsvaret vilket i sin tur kan leda till en rad olika effekter. Giftigheten hos ämnen kan variera stort. Ett ämne kan vara extremt giftigt redan i låga halter, ett annat bara skadligt i relativt höga halter. En annan viktig parameter är när påverkan sker.

Studier visar att farliga kemikalier finns i blod, urin, och modersmjölk. I blodprover och bröstmjölk från människor har forskarna hittat över 300 ämnen, varav en del kan påverka våra kroppar negativt. Det innebär att alla, inklusive

foster, utsätts för dessa ämnen hela tiden, hela livet.

Tyvärr har dagens kemikalielagstiftning misslyckats med att identifiera farliga kemikalier innan människor exponeras. Det finns över 100 000 kemikalier inrapporterade inom EU. Hur alla dessa påverkar oss är omöjligt att svara på eftersom bara några få procent av dessa är testade ur miljö- och hälsosynpunkt. Än mindre vet vi om vad som händer när vi utsätts för flera kemikalier samtidigt. Denna samverkan kallas för cocktaileffekten och är en anledning till att mängden kemikalier i vardagen bör minska

Läs mer om kemikalier och lagstiftning i Faktadelen.

Varför är barn extra känsliga?

Barn är mer känsliga för kemikalier och miljögifter än vuxna. Deras hjärnor, immunsystem och hormonsystem är inte färdigutvecklade och de andas snabbare och äter och dricker mer i förhållande till sin egen vikt. Det medför att om de utsätts för samma mängd av ett ämne som en vuxen kan de ändå få i sig mer. Ämnen som lossnar kan tas upp via huden och via damm som barn andas in. Eftersom barn utforskar världen genom att känna och smaka på saker är de särskilt utsatta.

Eftersom förskolan är en plats där många små barn vistas större delen av sin vakna tid är det viktigt att arbetet med att minska farliga kemikalier börjar i förskolan. Vi behöver se till att det material och produkter som används i förskolemiljön inte innehåller skadliga kemikalier.

Nationella målsättningar

Handlingsplanen utgår från det nationella miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö med etappmålet att Minska barns exponering för farliga kemikalier. Frågan är mycket aktuell och både Kemikalieinspektionen och Upphandlingsmyndigheten arbetar med frågorna nationellt. Handlingsplanen är även ett verktyg för att nå de globala hållbarhetsmålen som har tydliga kopplingar till Giftfri miljö.

Under 2013 startade Naturskyddsföreningen projektet Giftfri förskola som har uppmärksammats mycket i

media. Naturskyddsföreningen rekommenderar samtliga kommuner att anta ett handlingsprogram för en giftfri vardag, där kartläggning och avgiftning av förskolor ges högsta prioritet.

Nuläget i Älmhult

I Älmhult finns i nuläget cirka 18 kommunala förskolor och pedagogisk omsorg med 56 avdelningar. Vid all ny- och ombyggnation av förskolor ställs krav på byggnaders utformning, inneklimat, materialval och kemikalier för att kunna erbjuda barnen en säker och hälsosam miljö. Förskolecheferna i Älmhults kommunala förskolor genomför årligen ett målinriktat säkerhetsarbete genom egenkontroller för att säkerställa att miljöer, leksaker och redskap uppfyller kraven på en trygg miljö.

Naturskyddsföreningen genomförde 2013 en inventering av förskolemiljöerna på 129 förskoleavdelningar i 41 kommuner, genom projektet Giftfri förskola. Inventeringen visade att det finns material och produkter som innehåller farliga kemikalier på förskolorna. Resultatet av inventeringen presenteras i rapporten "Giftfria barn leka bäst". Älmhults kommun kommer inte att genomföra någon övergripande inventering av förskolemiljöerna utan använder Naturskyddsföreningens resultat som underlag för handlingsplanen.

Handlingsplanen

Handlingsplanen innehåller ett antal åtgärder som ska genomföras. Det anges också vilka som ansvarar för att åtgärderna genomförs och inom vilken tid som åtgärderna ska genomföras.

Flera åtgärder är enkla att genomföra och kan ske omedelbart. Det kan exempelvis handla om att förändra städ-rutiner, vädra lokalerna och tvätta händerna ofta. Andra åtgärder handlar om materialet i byggnaden och större inköp vilka planeras på längre sikt. Vissa åtgärder kräver ytterligare kompetensutveckling.

För vem gäller handlingsplanen?

Arbetet för kemikaliesmarta förskolor berör många delar av kommunens organisation. Flera av åtgärderna ska utföras på förskolorna av förskolechefer tillsammans med personal. Några åtgärder ska utföras av stödorganisationer såsom kostenheten, fastighetsavdelningen, lokalvårdsorganisationen, upphandlingsenheten och kommunledningsförvaltningen.

Projektet är kommunövergripande och olika funktioner behöver samverka. Handlingsplanen gäller för alla förskolor och all pedagogisk omsorg som kommunen driver, inklusive familjecentralen. De fristående förskolorna kommer också få ta del av denna handlingsplan med rekommendationen att följa den så att alla Älmhultsbarn på sikt får en bättre förskolemiljö.

Förslag på åtgärder som inte bara kan förbättra förskolemiljön utan även skulle kunna bidra till en mer giftfri miljö för barnen på andra platser kommer spridas till föräldrar.

Kompetensstöd

Kemi är ett komplext och svårt område. Det är för många ett nytt kunskapsfält som ska knökas in i ett redan tätt arbetsläge. Det är också ett område som förändras med tiden med nya ämnen och material vilket innebär ett ständigt lärande.

Det nya kunskapsområdet kan innebära att leta uppgifter om innehåll av farliga ämnen i förskolans material och produkter eller bedöma och samla kunskap om bättre val av material och produkter. Flera stödfunktioner kan hjälpa till att stötta verksamheterna, exempelvis miljöstrateg,

miljöinspektör och upphandlingsenheten. Frågor som rör kemikaliesmart förskola kommer regelbundet att tas upp på möten med samtliga förskolechefer. På kommunens hemsida kommer en sida för kemikaliesmart förskola att finnas. Här beskrivs projektet och ges tips på rapporter och länkar till mer information. Här finns också en länk till en tillhörande faktadel med mer fördjupande information om kemikalier, lagstiftning och plaster.

När och hur ska åtgärderna utföras?

Att ta fram en handlingsplan är ett första steg i ett långsiktigt arbete för att skapa kemikaliesmarta förskolor. Åtgärderna i handlingsplanen ska genomföras under 2017–2020.

I handlingsplanen finns både kortsiktiga och långsiktiga åtgärder. Kortsiktiga åtgärder handlar om att rensa ut ma-

terial, köpa nytt och att skapa rutiner. Långsiktiga åtgärder kan handla om åtgärder som kommer att ske på sikt och som är förenade med större kostnader såsom att byta ut inredning eller göra ombyggnationer. Kommunstyrelsen och utbildningsnämnden ska ge förutsättningar att till 2020 väsentligt ha minskat de värsta exponeringskällorna för farliga kemikalier.

Hur ska arbetet följas upp?

Uppföljning av planen sker systematiskt genom förskolornas egenkontroller. En särskild uppföljning av handlingsplanen kommer att genomföras med förskolecheferna i december 2017 samt augusti 2018.

Åtgärderna ska föras in i verksamheternas ordinarie planerings- och budgetarbete.

30

**åtgärder för
en kemikaliesmart
förskola**

Vi rensar bort och fasar ut

I förskolemiljön finns ett varierat utbud av material som används till lek, omsorg, utveckling och lärande. En del leksaker och skapande material kan bestå av flera olika beståndsdelar såsom plast, trä, metall, gummi, textil och papper och kan därför innehålla flera olika kemikalier. Exempelvis kan textil vara behandlad med flamskyddsmedel. I vissa leksaker kan det finnas färgämnen och även doftämnen som kan vara allergiframkallande. Det är därför viktigt att se över det material som finns på förskolan och rensa ut det material som kan innehålla skadliga ämnen. Saker som är inköpta före 2007 omfattas inte av någon kemikalielagstiftning och innehåller mer farliga kemikalier. Nedan ges förslag på material som bör rensas bort och fasa ut.

Donationer i form av leksaker eller skapandematerial ska inte tas emot då vi inte kan säkerställa att de uppfyller reglerna vad gäller godtagbara halter av kemikalier.

1. Rensa bort bland plastleksaker

Rensa bort gamla mjuka plastleksaker

På grund av att kemikaliekraven har skärps är nya leksaker bättre än gamla och därför rensar vi ut våra mjuka (även halvmjuka) plastleksaker, som tillverkats tidigare än 2008. Mjuka plastleksaker som är tillverkade av PVC och som är äldre än 2007 kan innehålla skadliga kemikalier och allergiframkallande ämnen. Mjukgjord plast inkluderar allt som är mjukare än Lego.

Under 2011 började ett nytt leksaksdirektiv att gälla i EU med skärpta kemikaliekrav för leksaker. Enligt leksaksdirektivet får leksakers innehåll av kemiska ämnen inte innebära någon risk för människors hälsa.

Rensa ut plast som luktar, känns klubbiga eller hala

Plastleksaker som luktar väldigt mycket plast, kemiskt eller parfymerat kan innehålla allergiframkallande ämnen och ska därför rensas ut omgående. Plastprodukter som är klubbiga och hala kan innehålla ftalater som läcker ut och det är därför viktigt att de rensas bort direkt.

Rensa bort plastleksaker tillverkade utanför Europa

Undvik plastleksaker som är tillverkade utanför Europa. I Europa ställs numera kemikaliekrav på leksakstillverkning, men kraven gäller inte för leksaker som tillverkas utanför Europa.

Rensa bort leksaker som är märkta med plastsymbol 3, 6 eller 7

Läs mer om plaster i Faktadelen.

ANSVAR: Förskolechef

TIDPLAN: Rensa bort uppenbart dåliga leksaker direkt, fasa ut andra på sikt. Klart senast 31 dec 2017.

REKOMMENDATIONER

Behåll:

- Nya leksaker som är CE-märkta.
- Produkter tillverkade inom EU.
- Svanenmärkta leksaker eller motsvarande.

2. Vi rensar bland skapande material

Det är bra att återanvända material för att inte hela tiden behöva köpa nytt men det finns mer eller mindre bra saker att leka med. Att pyssla med saker från naturen eller till exempel gamla kartonger är bättre än gamla kablar, elektronik eller metall, vilka aldrig ska användas för lek (se nästa avsnitt). Byggmateriale som PVC-rör ska också undvikas.

Rensa bland utklädningskläder, material av konstskinn och billiga smycken

Utklädningskläder av konstläder eller mjuk plast kan innehålla PVC-plast med ftalater. Metallsmycken, nycklar och detaljer i metall kan innehålla bly och kadmium. Rensa bort direkt.

Rensa bland lekler och slime

Lekler som ska stelnas i ugnen kan innehålla PVC och bör undvikas. Det finns vaxbaserade leror som är bättre alternativ. Det går också att själv tillverka lekler och slime (se recept i faktadelen).

Rensa bland kriter, pennor, färg och lim

Kriter kan innehålla olagliga halter av bly och pennor kan innehålla organiska lösningsmedel som kan vara ohälsosamt för barn. Lim och färg som barnen använder ska vara vattenlösliga och helst utan konserveringsmedel. Låt inte barnen gå till överdrift när det gäller att måla sina egna kroppar med fingerfärger eller teaterfärg. Är man målad som tiger eller rymdman hela dagarna finns det en risk att man utvecklar allergi mot konserveringsmedel, färgämnen eller doftämnen, men någon gång ibland är okej. Använd bara färg som är avsedd för barn och hud och som har innehållsförteckning och instruktioner på svenska. Tvätta barnens händer efter att de använt lim och färg. Pärlplattor bör strykas av vuxen i annat rum, gärna med öppet fönster.

ANSVAR: Förskolechef
TIDPLAN: Rensa bort uppenbart dåligt material. Hitta bättre skapande material vid nästa inköp. Klart senast 31 dec 2017.

REKOMMENDATIONER

Pärlplattor bör strykas av vuxen i annat rum, gärna med öppet fönster.

Behåll:

- Lekler som inte är gjorda av PVC
- Teatersmink utan allergiframkallande konserveringsmedel, tungmetaller och parfym.
- Kriter där leverantören kan visa testresultat utan tungmetaller.
- Pennor utan organiska lösningsmedel, bensen, toluen eller xylen.
- Fingerfärg utan nitrosaminer.
- Färger som är vattenlösliga.
- Lim som är vattenlösliga och som inte är märkta med symboler för fara eller risk.

3. Vi rensar bland elektronik och byggmaterial (icke leksaker)

Elektronik och byggmaterial är inte tillverkade att vara leksaker och kan därför innehålla höga halter av tungmetaller, ftalater och flamskyddsmedel. Elektronik ska inte användas som lekmaterial utan enbart i den pedagogiska verksamheten.

Lagom och förnuftig användning av elektronik

Fungerande datorer och annan elektronik (ex. projektorer) rekommenderas att placeras i rum där barnen inte vistas under längre stunder eller i tätslutande lådor eller skåp. Om detta ändå är svårt att lösa se till att hålla datorn fri från damm. Se till att stänga av elektriska apparater när de inte används. Varm elektronik avger kemikalier. Flamskyddsmedel samlas i dammet och de barn som rör sig nära golvet har därför lätt att få i sig detta. All elektronik ska vara CE-märkt. Tvätta barnens händer efter användning av elektronik och vädra ofta.

Rensa bort all elektronik som inte är avsedd att vara lekmaterial

Avlagda telefoner, mobiltelefoner, tangentbord, stereo- och tv-apparater samt datortillbehör som används som lekmaterial bör rensas bort direkt. Dessa produkter kan innehålla bly, bromerade flamskyddsmedel och ftalater.

Rensa bort byggmaterial, rör, frigolit, slangar och bildäcksmaterial

Byggmaterial kan innehålla tungmetaller och flamskyddsmedel och bör därför rensas bort.

Nya såväl som gamla bildäck kan innehålla PAH:er, cancerframkallande eller reproduktionstoxiska ämnen.

ANSVAR: Förskolechef
TIDPLAN: Rensa omgående bort elektronik, byggmaterial och bildäcksmaterial som används till lekmaterial. Klart senast 31 dec 2017. Inför vädning och handtvätt efter användning av elektronik som rutin i egenkontrollprogram under 2017.

REKOMMENDATIONER

- Datorer, projektorer, bildskärmar som är TCO-märkta, EU Ecolabels eller motsvarande rekommenderas.
- Istället för byggmaterial kan material från naturen, livsmedelskartonger och andra livsmedelsnära material (undantag material av metall) användas som skapande material.
- Undvik plaster märkta 3, 6 och 7 samt fettavvisande papper (ex. pizzakartonger).

4. Vi fasar ut våra möbler på sikt

Eftersom möbler är en stor investering och är tänkta att hålla länge kan det bli en hög kostnad upphandling om möblerna skulle bytas ut omgående. Gör en plan för utbyte av de dyrare möblerna. Vissa möbler kan innehålla perfluorerade ämnen. De perfluorerade ämnena används eftersom de har förmåga att bilda släta, vatten-, fett- och smutsavvisande ytor. Bra alternativ är avtagbar och tvättbar klädsel eller lösa dynor som är tvättbara. Undvik i möjligaste mån stoppade möbler då dessa samlar damm och är svårare att rengöra än icke-stoppade möbler.

Vi byter ut stoppade möbler från 70–80-talet

Stoppade möbler från 70–80-talet kan innehålla höga halter av flamskyddsmedel. Idag har vissa sorter flamskyddsmedel förbjudits vilket bidrar till att nya möbler är bättre än gamla och vissa möbler innehåller idag inget flamskyddsmedel. Äldre soffor med skumgummi kan även innehålla andra ämnen som inte är hälsosamma, till exempel bly.

Vi väljer ljuddämpande bord utan PVC vid nyinköp

Ljuddämpande bord kan bidra till en lägre ljudnivå och en bättre arbetsmiljö både för barn och vuxna. När nya bord ska köpas in, kontrollera att de inte innehåller PVC.

Se över förvaringen

Det är generellt bra att hålla nere antalet plastprodukter på förskolan. Andra material än plast eller PVC-fri plast är bättre alternativ.

Vi väljer PVC-fria mattor

Det är vanligt att mattor på förskolor har gummering på undersidan. Gummeringen minskar halkrisken, men kan innehålla bromerade flamskyddsmedel. Idag finns det alternativ till mattor med gummering. Välj en matta med väv på undersidan. Det är ett bättre miljöval. Mattor av plast kan bestå av PVC, vilket i sin tur ofta innehåller mjukgörande ftalater. Välj om möjligt mattor och övriga textilier i naturmaterial som ull, lin, bomull, hampa eller PVC-fria mattor.

ANSVAR: Förskolechef
TIDPLAN: Fasa ut på sikt

REKOMMENDATIONER

- Undvik i möjligaste mån stoppade möbler då dessa samlar damm och är svårare att rengöra än icke-stoppade möbler.
- Gör en plan för utbyte av de dyrare möblerna.
- Byt på sikt till PVC-fria bord. Det finns leverantörer som använder linoleum istället för PVC.

Behåll:

- Möbler som är miljömärkta med Svanen, EU Ecolabel eller motsvarande.
- Nyttillverkade möbler och om möjligt, utan flamskyddsmedel.
- Möbler som inte är stoppade eller möbler med avtagbar och tvättbar klädsel eller lösa dynor som är tvättbara.

5. Vi rensar bland våra tillbehör och fasar ut på sikt

Vi rensar bort förkläden som är av PVC-material

Många PVC-förkläden kan innehålla reproduktions- och hormonstörande ftalater. Förkläden i naturmaterial, väv i polyester, akrylatbehandlad bomull eller i nylon är bättre alternativ och kan bytas ut på sikt.

Vi rensar bort gamla kuddar och lekmadrasser av skumgummi

Material av skumgummi kan innehålla flamskyddsmedel och bly. Eftersom några sorter flamskyddsmedel har förbjudits är det bättre med kuddar tillverkade efter 2004. Äldre skumgummi kan även innehålla andra ämnen som inte är hälsosamma, till exempel bly.

Vi byter ut gamla sovdrassar och skötmadrasser med plastöverdrag

Äldre madrasser än 2004 kan innehålla flamskyddsmedel som idag är förbjudna. Skumgummit kan även innehålla bly. Madrassöverdragen kan bestå av PVC-plast som i sin tur innehåller ämnen som är giftiga eller hormonstörande och därför bör undvikas.

ANSVAR: Förskolechef
TIDPLAN: Fasa ut på sikt. Samtliga sovdrassar ska ha bytts ut under 2016.

REKOMMENDATIONER

- Nya madrasser och kuddar som luktar starkt bör vädras tills lukten har försvunnit.
- Undvik i möjligaste mån textilier då dessa samlar damm.
- Undvik om det går täcken, kuddar och filter som tas med hemifrån. Dessa kan innehålla allergena ämnen och kan ha tvättats med tvätt- och sköljmedel som innehåller parfym.
- Miljömärkta förkläden eller förkläden i naturmaterial, väv i polyester eller i nylon.
- Köp gärna yogamattor av ull eller madrasser med bomullsvadd eller polyestervadd som går att tvätta i maskin.
- Låt barnen sova ute.
- Tvätta textilier såsom filter, kuddar, madrassöverdrag, mjuka djur och gardiner med jämna mellanrum och efter nyinköp så blir ni av med damm som kan innehålla skadliga kemikalier som släppt från inomhusprodukterna på förskolan.
- Filter av ekologisk bomull, ull eller cellulosa är naturmaterial och ofta mer miljövänliga.
- Textilier med miljökrav är bland annat Bra miljöval, Svanen, Ökotex.

6. Vi ser över vilka kemikalier som finns och förvaras på förskolan

Se över vilka kemikalier som finns på förskolan och hur kemikalierna förvaras. De kemikalier som behövs ska förvaras på en plats där barnen inte kommer åt, och på ett sådant sätt att risken för en olycka och utsläpp minimeras. För kemiska produkter som kan innebära risker från hälso- eller miljösynpunkt ska det finnas ett säkerhetsblad tillgängligt tillsammans med kemikalierna. Detta ingår även som ett krav i egenkontrollförfordningen, där det framgår att det ska finnas en förteckning över de kemikalier som finns på förskolan.

Som kemikalier räknas även tvål, diskmedel, tvättmedel och liknande produkter för hushålls- och hygienändamål.

Fasa ut de produkter som har lång innehållsförteckning till förmån för de med kortare. Det är en indikator på att innehållet är miljö- och hälsovådligt. Använd parfymfria hygienprodukter.

ANSVAR: Lokalvårdsorganisationen. Förskolechef ansvarar för förvaring av hand- och maskindiskmedel.

TIDPLAN: Arbetet ska göras kontinuerligt och finnas med i rutinbeskrivningarna. Rekommendationerna ska följas när kemikalier införskaffas.

REKOMMENDATIONER

- Fasa ut de produkter som har en lång innehållsförteckning till förmån för de som har en kortare innehållsförteckning.
- Använd parfymfria hygienprodukter.
- Kontrollera att rengöringsmedel och kemikalier används ändamålsenligt.

Rutiner för hygien och städning

En god hygien bland barn och vuxna är viktigt för att både minska smittspridningen och minska intaget av skadliga ämnen. Det material som finns på förskolan kan släppa ifrån sig kemikalier som i sin tur samlas i dammet. Tydliga rutiner för en god städning är därför en viktig del i arbetet med att skapa en kemikaliesmart förskolemiljö.

7. Vi tvättar våra och barnens händer ofta

Vi ska se till att våra barn ofta tvättar sina händer för att minska att skadliga ämnen kommer in i kroppen. Handtvätt är framförallt viktigt när barnen har varit ute, vid toalettbesök, innan måltid, och efter användning av elektronik. Det är bra om barnen även vid andra tillfällen tvättar sina händer.

Använd miljömärkt tvål vid tvätt av händerna. Undvik att använda våtservetter som dagligt hjälpmedel utan enbart vid utflykter.

ANSVAR: Förskolechefer. Lokalvårdsorganisationen ansvarar för inköp av miljömärkt tvål.
TIDPLAN: Tydliggör rutinbeskrivningar för handtvätt i egenkontrollprogram under 2017. Komplettera handlingsplan för hygien med kemikalieaspekter.

REKOMMENDATIONER

- Tvätta händerna ofta.
- Använd miljömärkt tvål.
- Använd våtservetter enbart vid utflykter.
- Tvätta barnens händer efter användning av elektronik.
- Tvätta barnens händer efter användning av lim och färg.

8. Vi använder handskar av polyeten eller nitril vid blöjbyten

Undvik vinylhandskar då dessa kan innehålla ftalater som kan överföras från handskarna till barnen. Använd istället polyetenhandskar, ftalatfria vinylhandskar eller nitrilhandskar.

ANSVAR: Förskolechef
TIDPLAN: Ska göras så fort som möjligt vid nästa inköp.

9. Vi har tydliga rutiner för städning

Det är viktigt att ha goda städrutiner, både för att underlätta städning och för att ta bort damm. Vid städning rörs damm upp, vilket barnen andas in, och i dammet finns kemikalier och skadliga ämnen. Städningen ska därför helst genomföras när barnen inte är där. Det är dessutom bra om det i städrutinerna ingår ett snabbt korsdrag efter att städningen är klar, för att släppa ut dammpartiklarna som finns kvar i luften. Vädra också ofta när barnen inte är inne.

Anpassa städmetod efter material och ytskikt. Använd aldrig mycket vatten vid torkning av golv. Om golvet är belagt med linoleummatta kan för mycket vatten leda till en nedbrytning av mattan. Fukttorkning med minsta möjliga mängd vatten är att föredra då dammsugning rör upp dammpartiklar i luften. Fuktmoppen får även upp de mindre dammpartiklarna. Torka även möbler, lister, hyllor med mera. Mikrofiberduk anpassad för städning är bra alternativ. Fria ytor bör städas dagligen, exempelvis golv, bord, bänkar, stolar, handtag och samlingsmattor. Pärm med städrutiner ska finnas i samtliga städcentraler.

Lokalvårdsorganisationen ansvarar inte för alla ytor. En tydlig ansvarsfördelning mellan vad städpersonal och förskolepersonal ska göra underlättar och säkerställer att inget faller mellan stolarna och allt städas på ett tillfredsställande sätt.

ANSVAR: Lokalvårdsorganisationen.
Utbildningsförvaltningen ansvarar för att ta fram en tydlig ansvarsfördelning och rutiner för de områden som lokalvårdsorganisationen inte ansvarar för. Förskolechef ansvarar för vädring.
TIDPLAN: Städrutiner följs kontinuerligt. Utbildningsförvaltningen förtydligar ansvarsfördelning under 2017. Inför vädring som rutin i egenkontrollprogram under 2017.

10. Planera verksamheten så att det är lätt att städa

Det är viktigt att verksamheten planeras så att det är lätt att städa. Det handlar till exempel om att pedagoger och barn hjälper till att plocka undan. En annan faktor är förvaring. Förvaras saker så att det inte samlas en massa damm. Undvik plana ytor högt upp. Tänk igenom städbarhet inför nyinköp. Det finns exempel på skolor som har köpt skåp med sluttande toppskiva - för att undvika att det samlas damm. Skåp med dörrar är att föredra framför öppna hyllor/hyllplan. Ett alternativ är att använda lådor med lock.

Prata gärna med er städsamordnare innan ni beställer nya möbler och planerar möbleringen. Placeringen av möblerna påverkar också städbarheten.

Se till att ventilationsdonen aldrig blockeras av skåp eller andra föremål.

ANSVAR: Förskolechef
TIDPLAN: Inför städbarhet som rutin i egenkontrollprogram under 2017.

11. Vi använder miljömärkt städmaterial

Miljömärkta produkter är så skonsamma som möjligt mot miljön och hälsan. De ämnen som finns i produkterna ska ha en låg giftighet i vattenmiljön och vara lättnedbrytbara. Produkterna ska vara parfymfria. Städmaterial ska vara anpassat till de ytor som finns i förskolan, till exempel linoleumgolv.

ANSVAR: Lokalvårdsorganisationen
TIDPLAN: Kontinuerligt. Ställ hårdare miljökrav vid nästa upphandling

12. Vi tvättar nya textilier

Alla nya textilier ska tvättas innan användning, det gäller även kuddar och mjukdjur. Nya textilier kan innehålla rester av kemikalier från tillverkningen och transport och mycket av dem försvinner vid tvätt. Tvätta alla textilier som gardiner, filter och mjukdjur minst en gång per år för att bli av med skadliga kemikalier som kan finnas i dammet.

ANSVAR: Förskolechef
TIDPLAN: Kontinuerligt. Inför tvätt av textilier som rutin i egenkontrollprogram under 2017.

Mat och tillagning

Det vi äter tas upp direkt i kroppen och det är viktigt att begränsa intaget av skadliga ämnen via maten. Material som kommer i kontakt med livsmedel, till exempel förpackningar och köksredskap, kan avge ämnen som överflyttas till livsmedel. Vid tillagning, förvaring, infrysning och servering är det viktigt att vi använder material som är avsett för just det ändamålet.

Ett grundkrav är att använda material som är märkt med "glas och gaffel"-symbolen eller orden "till livsmedel" för att visa att materialet är säkert att använda till livsmedel.

13. Servera mer ekologisk mat

Ekologisk mat innehåller färre rester av bekämpningsmedel och kemikalier och är därför bättre för våra barn. Ekologisk mat ska i ökad utsträckning serveras i kommunens verksamheter med ambitionen att nå en andel om 50 procent till 2020.

ANSVAR: Kostenheten
TIDPLAN: Kontinuerligt

14. Vi undviker konservburkar

Beläggningen på insidan av konservburkar innehåller Bisfenol A, BPA som bland annat är hormonstörande. Andelen mat från konservburkar ska därför minskas. I flera fall finns alternativa förpackningar såsom kartong och glas, till exempel för majs. I vissa fall finns produkterna enbart i konservburkar idag men andra förpackningsalternativ kommer förhoppningsvis framöver.

ANSVAR: Kostenheten
TIDPLAN: Arbetet pågår kontinuerligt vid livsmedelsupphandling

15. Vi spolrar i vattenkranen

Kranen och vattenledningarna kan bland annat laka ur bly och koppar i vattnet och varmt vatten kan lättare falla ut metaller. Bakterier kan också växa till i vatten som står stilla i vattenledningar. En bra grundregel är därför att spola tills vattnet är riktigt kallt när vi ska ha vatten till matlagning eller dryck.

ANSVAR: Kostenheten
TIDPLAN: Inför som rutin i egenkontrollprogram under 2017.

16. Vi undviker plast och teflon vid tillagning, servering och förvaring

Undvik plastredskap i samband med tillagning och servering

Plast som upphettas eller kommer i kontakt med varm mat kan släppa ifrån sig kemikalier som kan vara hormonstörande. Undvik därför att använda plastredskap och plasttillbehör vid matlagning, uppvärmning och servering.

Porslin och glas är ett bättre alternativ än plasttallrikar och plastmuggar för barnen. Dessa material är dock tyngre och kan påverka arbetsmiljön för kökspersonalen negativt. Förskolan behöver se över arbetsrutiner och hjälpmedel innan vi byter ut tallrikar och glas till ett tyngre material, så att arbetsmiljö inte blir sämre för kökspersonalen.

Byt ut teflonkäril och aluminiumkäril

Använd grytor och stekpannor i rostfritt eller gjutjärn istället för teflon och aluminiumkäril.

Sura livsmedel kan lösa ut mer aluminium än andra livsmedel. Undvik därför att tillaga, värma upp eller förvara sura livsmedel i kastruller, formar, dricksflaskor och andra käril av aluminium som saknar skyddande beläggning.

Fasa ut plasttillbringare

Använd tillbringare av glas och metall. Om det blir tungt för de små barnen att hälla upp själva får personal hjälpa till.

Undvik plast vid förvaring av mat

Använd helst glas och rostfritt vid förvaring av mat. Om plast används, kontrollera att ni använder rätt plastkäril för förvaring. Plastkärilen ska vara märkta med symbolen gaffel och glas. Använd inte plast som är märkt med 3, 6 och 7. Plastburkar/hinkar som innehållit exempelvis glass, gräddfil vid inköp får inte användas till förvaring av exempelvis tomatbaserade eller andra syraderade produkter eller till servering av varm mat.

ANSVAR: Kostenheten
TIDPLAN: Följande produkter ska vara utbytt till bättre alternativ under 2017:

- Teflonkäril och aluminiumkäril
- Plastbringare
- Plast för förvaring märkt med 3, 6, 7 och som saknar glas och gaffel

Plastredskap för tillagning och servering byts ut på sikt. Tallrikar och glas byts ut löpande under förutsättning att arbetsmiljön inte blir sämre för kökspersonalen.

17. Vi byter ut våra vinylhandskar

Använd handskar av polyeten, ftalat-fria vinylhandskar eller nitril. Vinylhandskar innehåller ofta ftalater som överförs till maten vid kontakt. Det bästa alternativet är att vara noggrann med handhygien och endast använda handskar då det är nödvändigt till exempel vid sår på händerna.

ANSVAR: Kostenheten
TIDPLAN: Vinylhandskarna ska vara utbytt under 2017.

Upphandling och inköp

En viktig del handlar om att köpa in rätt saker när man köper nytt så att inte fler miljögifter förs in i förskolorna. Den som köper in produkter till förskolan har ett ansvar att välja de bästa ur sortimentet. Det ställer dock krav på att det finns bra produkter att välja på ur det upphandlade sortimentet.

18. Förbättra beställningsrutiner

Förbättra och effektivisera beställningsrutiner genom att utse ansvariga beställare som sköter inköpen på förskolorna. För att underlätta för förskolepersonalen som gör inköp ska en inköpsguide tas fram. Guiden innehåller generell information som är bra att känna till vid inköp och konkreta råd att tänka på. Den innehåller också information om ämnena och kemikalierna vi ska undvika och en förteckning över olika miljömärkningar att hålla utkik efter.

ANSVAR: Upphandlingsenheten. Förskolechefer ansvarar för att guiden sprids och används.

TIDPLAN: 2017-2018

19. Tydliggöra miljöanpassade produkter i inköpssystemet

Det ska vara enkelt att söka efter miljöanpassade produkter i inköpssystemet. Produkters miljöprestanda ska beskrivas med hjälp av allmänt vedertagna märkningar eller annan beskrivning. Det ska framgå vilka produkter som är bra val för en giftfri förskola.

ANSVAR: Upphandlingsenheten

TIDPLAN: Kontinuerligt

20. Handla upp och köp in miljö- märkta och allergivänliga produkter

Förskolans inköpsansvariga har ett ansvar att välja miljömärkta och allergivänliga alternativet när sådana produkter finns. Inköpen ska göras från upphandlade leverantörer. Det är därför viktigt att det finns leverantörer upphandlade som har miljömärkta och allergivänliga produkter.

Upphandla leverantörer som har giftfria leksaker och skapande material

För att det ska vara möjligt för förskolorna att rensa ut material behöver det finnas nytt, giftfritt material att tillgå. Det är därför viktigt att det finns leverantörer upphandlade som har giftfria leksaker i sitt sortiment. I alla upphandlingar som görs ställs det miljökrav. Genom att även ställa krav på kemikalieinnehåll kan vi undvika oönskade ämnen.

Upphandla leverantörer som har miljömärkta och allergivänliga produkter

I de upphandlade leverantörernas sortiment behöver det finnas tillgång till miljömärkta och allergivänliga alternativ när det gäller städartiklar och hygienprodukter såsom tvål och tvättmedel.

Köp in miljömärkta och allergivänliga produkter

Förskolans inköpsansvariga har ett ansvar att köpa in de giftfria, miljömärkta och allergivänliga alternativen i det fall som produkten finns i det upphandlade sortimenten.

ANSVAR: Upphandlingsenheten, inköpsansvariga och lokalvårdsenheten.

TIDPLAN: Löpande

Byggnad och utomhusmiljö

För att skapa bättre förskolemiljöer handlar det inte bara om vad man fyller förskolorna med utan även hur de byggs, det gäller både byggnaden och gården. Följande punkter handlar om när vi bygger nytt men också om hur vi ska tänka när vi renoverar och rustar upp befintliga förskolor.

21. Vi bygger miljövänliga förskolor när vi bygger nytt

Vid nyproduktion av förskolor ställer vi krav på byggnaders utformning, inneklimat, materialval och kemikalier för att kunna erbjuda barnen en säker och hälsosam miljö. Materialet och de kemiska produkterna ska finnas i byggdatabasen Sunda hus, Basta eller motsvarande. Vårt mål är att alla nya förskolebyggnader ska vara miljöoptimerade. Heltäckningsmattor ska inte läggas in i nya förskolor.

ANSVAR: Tekniska
TIDPLAN: Löpande (vid nybyggnation)

REKOMMENDATIONER

- Byggmaterialet ska finnas i databaserna BASTA, Sunda hus eller motsvarande

22. Välj rätt material vid ombyggnad och renovering

Vid ombyggnationer och renovering ställer vi krav på inneklimat, materialval och kemikalier. Vi ska endast använda godkända byggvaror som finns i databaserna BASTA, Sunda hus eller motsvarande. Leverantörernas utbud ses över så att den bästa produkten väljs utifrån ett livscykelperspektiv då miljö- och kemikalieaspekter såväl som användaraspekter beaktas.

ANSVAR: Tekniska förvaltningen
TIDPLAN: Vid ombyggnation och renovering.

REKOMMENDATIONER

- Byggmaterialet ska finnas i databaserna BASTA, Sunda hus eller motsvarande.
- Golv ska inte innehålla PVC utan sten, linoleum eller plastmaterial som inte innehåller klor eller ftalater

23. Inventera golven i stadens förskolor

Äldre PVC-golv kan innehålla tungmetaller och mjukgörande ftalater. Älmhults kommun ska under 2017 göra en inventering av golvtyperna i förskolorna för att se hur stor omfattningen av PVC-golv är. Ytterligare utredningar behöver göras innan beslut om att eventuellt byta ut golven tas. Vilket material golven eventuellt ska ersättas med behöver utredas ytterligare så att det säkert leder till en förbättring av inomhusmiljön. Det är viktigt att se helheten för ett golvmaterial och de kemikalier som eventuellt behövs vid städning.

ANSVAR: Tekniska förvaltningen
TIDPLAN: Inventering klar under 2017.

24. Vi ska på sikt ha hälsosamma och kemikaliesmarta förskolegårdar

Rekreation och fysisk aktivitet är en förutsättning för en god hälsoutveckling för förskolebarn. Eftersom många miljögifter samlas i dammet inomhus är det bra för barnen att vara utomhus så mycket som möjligt, dock är det viktigt att även förskolegårdarna är välplanerade och kemikaliesmarta.

Välj det bästa underlaget vid nybyggnation

Vid planering av nya förskolegårdar eller upprustning av befintliga ska leverantörernas utbud ses över så att den bästa produkten utifrån alla miljö-, kemikalie- och tillgänglighetsaspekter används. Gummiastfalt innehåller ibland återvunna bildäck vilket inte är det bästa ur kemikaliespekt. Idag används ofta gummiastfalt för att det är ett funktionellt, tillgängligt och slitstarkt. Använd i största mån naturliga material på förskolegårdar, såsom sand, bark och flis.

ANSVAR: Tekniska förvaltningen
TIDPLAN: Kontinuerligt

Hitta alternativ till däckgungor

Vid nyinköp av gungor ska däckgungor och däck nergrävda i mark väljas bort då gamla såväl som nya däckgungor kan innehålla ftalater och tungmetaller. Köp gungor och lekställningar som är gjorda av icke återvunnet material som inte är PVC.

Gungor som är gjorda av äldre bildäck kan innehålla cancerframkallande HA-oljor. Minska risken för exponering av gifter i däckgungor genom att inte låta barnen slicka eller suga på gungorna. Se gärna till att de tvättar händerna efteråt.

ANSVAR: Tekniska förvaltningen
TIDPLAN: Löpande vid inköp. Inventera antalet äldre däckgungor under 2017. Byt ut kontinuerligt.

Undvika tryckimpregnerat trä

Virke som är impregnerat med arsenik, koppar eller kresot är farligt för miljön. Tryckimpregnerat trä ska undvikas vid nybyggnad. Vid reparation av befintliga anläggningar som består av tryckimpregnerat trä görs en helhetsbedömning av kostnaden och effekten av att byta ut allt trä till icke tryckimpregnerat jämfört med att göra en lite reparation med tryckimpregnerat trä. Tryckimpregnerat trä som misstänks innehålla kresot eller arsenik ska bytas ut.

ANSVAR: Tekniska förvaltningen
TIDPLAN: Kontinuerligt. Marknaden bevakas kontinuerligt efter bästa möjliga material. Inventering av tryckimpregnerat trä görs under 2017.

REKOMMENDATIONER

- Bark eller sand som fallskydd.
- Gungor och lekställningar som inte är av gummidäck eller PVC.
- Trä som inte är tryckimpregnerat.

Uppföljning och tillsyn

För att säkerställa att barnen på förskolan erbjuds en säker och trygg miljö genomför förskolecheferna i Älmhults kommun årligen egenkontroller. Under 2017 kommer egenkontrollen att kompletteras med frågor om kemikalier och miljögifter. Miljö- och byggnämnden utför genom sin förvaltning regelbundet tillsyn av förskolornas egenkontroller.

25. Våra egenkontroller som genomförs enligt miljöbalken på förskolorna omfattar förekomsten av giftiga kemikalier, hormonstörande samt allergiframkallande ämnen

Vid tillsynsbesöken som genomförs enligt miljöbalken omfattas genomgång av förskolornas egenkontrollprogram där det ska framgå hur förskolorna arbetar med förekomsten av giftiga kemikalier, hormonstörande samt allergiframkallande ämnen och där städningen är en viktig komponent.

ANSVAR: Förskolechef ansvarar för egenkontrollen, Miljö- och byggnämnden genomför tillsyn av egenkontrollen.

TIDPLAN: Görs regelbundet.

26. Egenkontrollen kompletteras med frågor om kemikalier och gifter

För att säkerställa att barnen på förskolan erbjuds en säker och trygg miljö genomför förskolecheferna i Älmhults kommun regelbundet egenkontroller. Se över rutiner och checklistor så att punkter för kemikaliesmart förskola läggs till inom egenkontrollen. Exempelvis förteckning av kemiska produkter, rutiner för städning, vädring, tvätt av tyger.

ANSVAR: Utbildningsförvaltningen reviderar egenkontrollen. Förskolechef ansvarar för att egenkontrollen genomförs.

TIDPLAN: Revideringen genomförs under år 2017, Egenkontroller genomförs årligen.

Kommunikation och utbildning

Kunskap och förståelse är viktiga asketer för att långsiktigt kunna arbeta för en mer kemikaliesmart förskola. Personal och förtroendevalda kommer att erbjudas utbildning och information inom området.

27. Vi utbildar vår personal om kemikalier och miljögifter i samhället

Med anledning av denna handlingsplan och Älmhults kommuns satsning på att skapa kemikaliesmarta förskolor ska utbildningar eller seminarium om miljögifter i samhället ordnas för förskolechefer, förskolepersonal, annan personal, dagbarnvårdare och för förtroendevalda.

ANSVAR: Förskolechef
TIDPLAN: Löpande

28. Vi sprider kunskapen om handlingsplanen i arbetsgrupperna

Förskolor och andra som utpekats som ansvariga för åtgärder i denna handlingsplan ska arbeta med planen på arbetsplatsträffar eller liknande. Det är viktigt att handlingsplanen sprids i berörda verksamheter.

ANSVAR: Förskolechefer och andra berörda chefer.
TIDPLAN: Kontinuerligt

29. Utbildning för inköpsansvariga på förskolor

När den framtagna inköpsguiden/vägledning blir klar ska en utbildning hållas för förskolepersonal som gör inköp.

ANSVAR: Upphandlingsenheten
TIDPLAN: 2018

30. Utbildning inom ekologisk mat

Att gå över till mer ekologiska livsmedel utan att öka kostnaderna för livsmedelsinköp kräver kunskap om bland annat varför vi ska köpa in mer ekologiskt varor, hur vi kan lägga om matlagningen för att ha råd med ekologiska produkter, som oftast är dyrare, och vilka produkter det går att välja.

ANSVAR: Kostenheten
TIDPLAN: Utbildning/fortbildning erbjuds kontinuerligt, främst under sport- och höstlov

Checklista

Denna checklista gäller fram till 2020 och kommer följas upp årligen. Varje avdelning/enhet ansvarar för att fylla i de åtgärder som berör dem. För mer information kring varje åtgärd, se kapitlet om åtgärder i Handlingsplanen.

Område/Åtgärd	Genomfört Datum	Pågår Datum	Ej påbörjat Datum	Följs upp i	Ansvarig	Klart senast
RENSA BORT OCH BYT UT						
☐ 1. Rensa bland plastleksaker.				Handlingsplan	Förskolechef	2017
☐ 2. Rensa bland skapande material.				Handlingsplan	Förskolechef	Kontinuerligt
☐ 3. Rensa bland elektronik och byggmaterial. - elektronik som inte är avsedd att vara lekmaterial. - byggmaterial, rör, slangar och bildäcksmaterial. - Lagom och förnuftig användning av elektronik.				Handlingsplan Egenkontrollprogram	Förskolechef	2017
☐ 4. Fasa ut möbler på sikt.				Handlingsplan	Förskolechef	Kontinuerligt
☐ 5. Rensa bland tillbehör och fasa ut på sikt.				Handlingsplan	Förskolechef	Kontinuerligt
☐ 6. Se över vilka kemikalier som finns och förvaras på förskolan.				Rutinbeskrivningar för lokalvård	Lokalvårdsorganisationen. Förskolechef förvaring av handdiskmedel	Kontinuerligt
RUTINER FÖR HYGIEN OCH STÄDNING						
☐ 7. Tvätta våra och barnens händer ofta.				Egenkontrollprogram	Förskolechef	2017
☐ 8. Använd handskar av polyeten eller nitril vid blöjbyten.				Handlingsplan	Förskolechef	Nästa inköp
☐ 9. Tydliga rutiner för städning.				Rutinbeskrivningar för lokalvård. Egenkontrollprogram (rutin för vädring)	Lokalvårdsorganisationen. Förskolechef ansvarar för vädring. Utbildningsförvaltning för tydliga rutiner. Ansvarsfördelning.	
☐ 10. Planera verksamhetens så att det är lätt att städa.				Egenkontrollprogram	Förskolechef	2017
☐ 11. Vi använder miljömärkt städmaterial.				Rutinbeskrivningar för lokalvård	Lokalvårdsorganisationen	Kontinuerligt
☐ 12. Vi tvättar nya textilier.				Egenkontrollprogram	Förskolechef	2017
Mat och tillagning						
☐ 13. Servera mer ekologisk mat.				Handlingsplan	Kostenheten	Kontinuerligt
☐ 14. Undvika konservburkar.				Handlingsplan	Kostenheten	Kontinuerligt
☐ 15. Spola i vattenkranen.				Egenkontrollplan (inför som rutin)	Kostenheten	2017

Område/Åtgärd	Genomfört Datum	Pågår Datum	Ej påbörjat Datum	Följs upp i	Ansvarig	Klart senast
☐ 16. Vi undviker plast och teflon vid tillagning, servering och förvaring. - Undvik plastredskap i samband med tillagning och servering. - Byt ut teflonkär. - Fasa ut plasttillbringare. - Undvik plast vid förvaring av mat.				Handlingsplan	Kostenheten	Tallrikar och glas byts ut löpande. Övrigt 2017
☐ 17. Vi byter ut våra vinylhandskar.				Handlingsplan	Kostenhet	2017
UPPHANDLING OCH INKÖP						
☐ 18. Förbättra beställningsrutiner.				Handlingsplan	Upphandlingsenheten	2017–2018
☐ 19. Tydliggöra miljöanpassade produkter i inköpsystemet.				Handlingsplan	Upphandlingsenheten	Kontinuerligt
☐ 20. Handla upp och köp in miljömärkta och allergivänliga produkter. - Upphandla leverantörer som har giftfria leksaker och skapande material. - Upphandla leverantörer som har miljömärkta och allergivänliga				Handlingsplan	Upphandlingsenheten Kostenheten	Kontinuerligt
BYGGNAD OCH UTOMHUSMILJÖ						
☐ 21. Vi bygger miljövänliga förskolor när vi bygger nytt.				Handlingsplan	Tekniska förvaltningen	Kontinuerligt
☐ 22. Välj rätt material vid ombyggnad och renovering.				Handlingsplan	Tekniska förvaltningen	Kontinuerligt
☐ 23. Inventera golven i stadens förskolor.				Handlingsplan	Tekniska förvaltningen	2017
☐ 24. Vi ska på sikt ha hälsosamma och kemikaliesmarta förskolegårdar. - Välj det bästa underlaget vid nybyggnation. - Hitta alternativ till däckgungor. - Undvik tryckimpregnerat trä.				Handlingsplan	Tekniska förvaltningen	Kontinuerligt Inventering av äldre däckgungor under 2017.
UPPFÖLJNING OCH TILLSYN						
☐ 25. Våra egenkontroller som genomförs enligt miljöbalken på förskolorna omfattar förekomsten av giftiga kemikalier, hormonstörande samt allergiframkallande ämnen.				Egenkontrollprogram	Förskolechef samt Miljö- och byggförvaltningen	Regelbundet
☐ 26. Egenkontrollen kompletteras med frågor om kemikalier och gifter.				Egenkontrollprogram	Utbildningsförvaltningen	2017
KOMMUNIKATION OCH UTBILDNING						
☐ 27. Vi utbildar vår personal om kemikalier och miljögifter i samhället.				Handlingsplan	Förskolechef	2017–2019
☐ 28. Vi sprider kunskapen om handlingsplanen i arbetsgrupperna.				Handlingsplan	Förskolechefer och andra berörda chefer	Kontinuerligt
☐ 29. Utbildning för inköpsansvariga på förskolor.				Handlingsplan	Upphandlingsenheten	2018
☐ 30. Utbildning/fortbildning inom ekologisk mat.				Handlingsplan	Kostenheten	Kontinuerligt

Lästips

Kemikaliesmarta förskolor i Älmhults kommun

- Faktadelen. Faktadelen innehåller mer information om bland annat lagstiftning, farliga kemikalier och plaster.

Från god morgon till Bolibompa

Plast och miljögifter i barns vardag. Naturskyddsforeningen.

http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapporter/platsrapport_lagupplöst.pdf

Guide om miljögifterna omkring oss

Guidehandledning. Naturskyddsforeningen.

http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/handledning/Guidehandledning_om_milj%C3%B6gifter_21113.pdf

Kemikalier i barns vardag

Kemikalieinspektionen har på uppdrag av regeringen tagit fram en handlingsplan för en giftfri vardag 2015–2020.

<https://www.kemi.se/global/broschyrer/kemikalier-i-barns-vardag.pdf>

Film (5 min) om kemikalier i förskolan.

Stockholm stad – kemikaliecentrum.

<http://video.stockholm.se/video/13064199/kemikalier-i-forskolanflv>

Operation Giftfri förskola

Naturskyddsforeningens projekt Operation giftfri förskola med fakta, checklistor och rapporter från genomförda inventeringar.

<http://www.naturskyddsforeningen.se/vad-vi-gor/miljogifter/giftfri-forskola>

Kemikaliesmart förskola

Håll Sverige Rent har pedagogiska material att använda för att minska mängden kemikalier i skola och förskola. Inspiration och pedagogiska tips för att göra barnen delaktiga.

<http://www.hsr.se/det-har-gor-vi/skola-forskola/kemikaliesmart-skola-och-forskola/kemikaliesmart-forskola>

Handledning Kemikalier

Information, påverkan och prövning. Naturskyddsforeningen.

http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/handledning_kemikalier.pdf

Lathund för en giftfri förskola

Naturskyddsforeningen.

<http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/Lathund-for-att-giftbefria-forskolor.pdf>

Webbutbildningar för en giftfri förskola

Upphandlingsmyndigheten har även tagit fram en webbutbildning för upphandling av en Giftfri förskola. I utbildningen får förskolepersonal kunskap om hur du kan gå till väga för att köpa rätt produkter till verksamheten. www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/giftfri-forskola

Stockholm stad kemikaliecentrum - kemikaliesmart förskola

www.stockholm.se/ByggBo/Giftfri-stad/Kemikaliesmart-forskola

Appen Vara utan fara

Din guide till en giftfriare vardag.

<http://varautanfara.se>